

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранов В. В. Інноваційні освітні технології: навчальний посібник / В. В. Баранов. – Київ: Вид-во Київського університету, 2022. – 356 с.
2. Діденко О. М. Активні методи навчання в школі: теорія і практика / О. М. Діденко. – Харків: Освіта, 2023. – 214 с.
3. Колесник І. В. Воркшоп як метод активного навчання: теоретичні аспекти і практичне застосування / І. В. Колесник // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2020. – № 2. – С. 56-62.
4. Шевченко О. А. Інноваційні підходи до викладання біології в контексті НУШ / О. А. Шевченко. – Дніпро: ДНУ, 2022. – 172 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Жирська Галина Ярославівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін, Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка

zhyrskal4@gmail.com

Назарко Ірина Степанівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри харчової біотехнології і хімії,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

markiza_409@ukr.net

Національна освіта на шляху реформ кардинально змінила свої пріоритети, спрямувавши мету базової середньої освіти на формування життєво важливих наскрізних умінь та навичок здобувачів, розвиток їхніх природних здібностей, інтересів, обдарувань, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації [1]. До таких ключових компетентностей належить і комунікативна, яку розглядають як інтегративну здатність особистості застосовувати у конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з оточуючими людьми, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [4, с. 122].

Проблемі формування комунікативних вмінь здобувачів освіти присвячена низка праць вітчизняних науковців М. Гавран, Н. Дем'яненко, Л. Пироженко, О. Пометун, С. Сисоєвої, К. Хоменко та інших. Вони вважають, що комунікація – це засіб реалізації особистості в якості суб'єкта спілкування, встановленні міжособистісних стосунків з іншими, соціалізації, отриманні необхідної інформації. Звідси, комунікативна компетентність – це знання та уміння взаємодіяти з оточуючими людьми, здатність налагоджувати стосунки з оточуючими, уміння професійно спілкуватися та працювати у групі, спосіб отримання нового досвіду тощо [2]. Комунікативна компетентність або уміння

спілкуватися забезпечує взаєморозуміння, довіру в стосунках, ефективність у вирішенні поставлених завдань.

Компонентами комунікативної компетентності особистості є:

- знання правил і норм спілкування, високий рівень розвитку мовлення, основою якого є знання мови, зокрема, спеціальної термінології;
- вміння встановлювати контакт зі співрозмовниками з урахуванням різних характерних рис, зокрема, поінформованості з певної проблеми;
- застосування невербальних засобів під час спілкування;
- здатність до об'єктивної самооцінки як цікавого співрозмовника [2].

Для вирішення проблеми формування комунікативної компетентності здобувачів доречним є комунікативно доцільне використання на заняттях мовних засобів, що відповідають умовам та завданням спілкування [3]. Це, в свою чергу, передбачає здійснення вибору різноманітних методів та технологій формування комунікативної компетентності з урахуванням специфіки навчальних предметів природничої освітньої галузі.

Процес формування комунікативної компетентності у процесі вивчення природничих наук (фізики, хімії, біології) передбачає різноманітні способи діяльності педагога, серед яких: робота з термінами і поняттями для засвоєння основи спеціальної мови природничої галузі; нестандартні заняття, які передбачають максимальне спілкування здобувачів, формулювання й аргументацію суджень; розв'язування ситуаційних (компетентнісно орієнтованих) завдань; стимулювання критичного ставлення до власної діяльності, думки тощо.

Вважаємо, що на заняттях з природничих наук для ефективного формування комунікативної компетентності важливо створювати ситуації порозуміння. Необхідно стимулювати у здобувачів вміння слухати, ставити запитання, виховувати взаємоповагу один до одного через використання усного і письмового рецензування відповідей однокласників. Для розвитку писемного мовлення слід використовувати завдання, які передбачають розгорнуту письмову відповідь. Цілеспрямовано вчити працювати з природничо-науковими термінами (а саме: знати семантику й етимологію термінів іншомовного походження, будувати асоціативні зв'язки, використовувати наукову термінологію для характеристики об'єктів і явищ природи).

Здобувач освіти має вміти презентувати себе, ставити запитання до викладача та інших суб'єктів освітнього процесу, вести дискусію; висловлювати свої думки та аргументовано їх доводити; створювати проекти і презентації та захищати їх; вміти написати тези, план, реферат; визнавати свої помилки, уникати категоричності тощо. Цьому сприяє розв'язування ситуаційних завдань, які стосуються особистісно чи соціально значущих проблем (особистісних, гігієнічних, екологічних, побутових, санітарних, епідеміологічних, етичних тощо) і передбачають здійснення свідомо обраних дій для їх вирішення:

ідентифікація проблеми, обрання способу виконання, обґрунтування свого вибору, представлення результату виконання завдання.

Слід зазначити, що формування комунікативної компетентності розглядається нами як процес, який продовжується впродовж усього навчання. Формування комунікативної компетентності здобувачів освіти відбувається не лише під час освітнього процесу та залежить від багатьох чинників:

- рівня засвоєння знань та умінь;
- особливостей мотивації, майбутньої професійної спрямованості;
- наявності необхідних особистісних якостей: доброти, гуманності, чуйності, терпіння, співчуття, емоційної адекватності й толерантності.

Загалом, якість формування комунікативної компетентності у процесі вивчення природничих наук (фізики, хімії, біології) тісно пов'язана зі збільшенням мотивації до навчання та самонавчання впродовж усього життя. Вона підвищиться за умови застосування спеціальних прийомів, які дозволяють здійснювати зв'язок навчання з практикою, активно використовувати і накопичувати особистий досвід здобувачів, допомагають їм усвідомити роль природничо-наукових знань у розумінні фактів і явищ природи, у безпечному існуванні у соціоприродному оточенні, успішній власній діяльності та діяльності оточуючих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/.
2. Корніяка О. М. Комунікативна компетентність сучасного фахівця – педагога і психолога. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. Вип. 30. С. 544 – 551.
3. Методичні рекомендації «Формування критичного мислення учнів у процесі навчання». URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-formuvannya-kritichnogo-mislennya-uchniv-u-procesi-navchannya-62260.html>.
4. Хоменко К.П. Формування комунікативної компетентності в учнів при вивченні біології. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*. 2018. Випуск 1(11). С. 120-124.